

Категорія справи №5-347кс15: не визначено.

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

3 березня 2016 року

м. Київ

Судова палата у кримінальних справах

Верховного Суду України у складі:

головуючого судді Кузьменко О.Т.,

суддів: Вус С.М., Глоса Л.Ф., Заголдного В.В., Канигіної Г.В., Кліменко М.Р.,
Пивовара В.Ф., Пошви Б.М., Редьки А.І., Школярова В.Ф.,

при секретарях: Волевач О.В., Тімчинській І.О.,

за участю: начальника Управління підтримання державного обвинувачення у суді
Генеральної прокуратури України Курапова М.В.,

заявника ОСОБА_2,

адвоката Піх І.Б.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні справу за заявою ОСОБА_2 про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 липня 2015 року щодо ОСОБА_4,

у с т а н о в и л а:

Вироком Печерського районного суду м. Києва від 4 березня 2015 року ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, такого, що не має судимості, на підставі угоди з прокурором засуджено за сукупністю злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України (далі - КК), за: частиною п'ятою статті 27, частиною другою статті 375, частиною першою статті 366, частиною четвертою статті 27, частиною першою статті 366, частиною першою статті 361 на п'ять років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади на державній службі на строк два роки.

На підставі статті 75 КК ОСОБА_4 звільнено від відбування основного покарання з іспитивним строком два роки та, відповідно до статті 76 КК, покладено на нього обов'язок повідомляти кримінально-виконавчу інспекцію про зміну місця проживання та роботи.

ОСОБА_4 визнано винуватим у тому, що він, працюючи в прокуратурі Київської області на посаді начальника відділу нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, за попередньою змовою з іншими

особами сприяв судді місцевого суду (матеріали щодо якого виділено в окреме провадження) у постановленні завідомо неправосудної ухвали щодо ОСОБА_5, засудженого за ряд злочинів, у тому числі тяжких, на десять років позбавлення волі, покарання за які він відбував з 14 квітня 2012 року у Бориспільській виправній колонії № 119 управління Державної пенітенціарної служби України в м. Києві та Київській області, що спричинило тяжкі наслідки.

Як зазначено у вирокі, в першій половині 2014 року, але не пізніше 2 червня 2014 року, суддя Бориспільського міськрайонного суду Київської області і перший заступник прокурора Київської області, щодо яких матеріали справи виділені в окреме провадження, за невстановлених слідством обставин вступили у попередню змову з метою досягнення спільного злочинного результату - незаконного звільнення засудженого за вчинення тяжких злочинів ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання у вигляді позбавлення волі шляхом постановлення завідомо неправосудної ухвали суду та забезпечення набуття нею законної сили в результаті невнесення прокурором апеляційної скарги.

Відповідно до вказаної злочинної домовленості суддя повинен був постановити завідомо неправосудну ухвалу щодо звільнення ОСОБА_5 від відбування покарання за хворобою, а перший заступник прокурора Київської області, у свою чергу, мав забезпечити погоджувальну позицію держави в особі прокурора, який братиме участь у судовому розгляді, а також подальше невнесення апеляційної скарги на незаконне судові рішення.

Далі у вирокі зазначені дії судді Бориспільського міськрайонного суду, які він вчинив з метою виконання узгодженого плану вчинення злочину, зокрема: про об'єднання та прийняття ним до свого провадження клопотання захисника та, на порушення вимог статті 539 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК), клопотання потерпілої про звільнення ОСОБА_5 на підставі статті 84 КК від подальшого відбування покарання у зв'язку з хворобою, яка начебто перешкоджає відбуванню покарання; процедуру розгляду цих клопотань та заявлених у судовому засіданні; про умисні дії та бездіяльність судді щодо сприяння ОСОБА_5 у звільненні від подальшого відбування покарання: нез'ясування належним чином причини неявки в судові засідання лікарів спеціалізованої лікарської комісії для дачі пояснень щодо свого висновку, за яким діагноз засудженого ОСОБА_5 не відповідає Переліку захворювань, які є підставою для подання в суд матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання, затвердженого спільним наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань України та Міністерства охорони здоров'я України від 18 січня 2000 року № 3/6 «Про затвердження нормативно-правових актів з питань медико-санітарного забезпечення осіб, які утримуються в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань Державного департаменту України з питань виконання покарань», а стан його здоров'я не перешкоджає подальшому відбуванню покарання; нездійснення їх повторного виклику; призначення за своєю ініціативою судово-медичної експертизи стану здоров'я засудженого; необґрунтоване та невмотивоване відхилення клопотання прокурорів про виклик до суду експертів для надання роз'яснень щодо зазначеного висновку судово-медичної експертизи, який не містив відповіді на питання про наявність у ОСОБА_5 таких захворювань, які б давали підстави для його звільнення від покарання за хворобою; завершення, при явній неповноті, судового розгляду клопотань про звільнення ОСОБА_5; постановлення 3 червня 2014 року суддею за пособництва прокурора ОСОБА_4, який не заперечив у судовому засіданні проти задоволення клопотань, та інших осіб, щодо яких матеріали справи виділені в окреме провадження, незаконної, необґрунтованої і невмотивованої ухвали про звільнення ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі у зв'язку з хворобою.

Продовжуючи реалізацію спільного злочинного наміру, направленого на настання тяжких наслідків від постановлення завідомо неправосудної ухвали Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 3 червня 2014 року, ОСОБА_4 за вказівкою особи, стосовно якої матеріали справи виділені в окреме провадження, достовірно знаючи, що ухвала судді є

неправосудною, умисно не вніс апеляційну скаргу на вказане незаконне судове рішення, а після того, як незаконне звільнення ОСОБА_5 вже 11 червня 2014 року викликало значний суспільний резонанс та глибоке обурення у суспільстві, ОСОБА_4 та особи, щодо яких матеріали справи виділені в окреме провадження, з використанням свого службового становища вчинили інші кримінальні правопорушення, пов'язані із внесенням апеляційної скарги, направлені на приховування вчиненого ними тяжкого злочину та уникнення можливої відповідальності: несанкціоноване втручання в роботу автоматизованої системи (частина перша статті 361 КК), службове підроблення та видачу офіційних документів - апеляційної скарги і конверта поштового відправлення, який мав підтверджувати факт подання апеляційної скарги з дотриманням встановленого законом строку (частина перша статті 366 КК), підбурювання службової особи відділення поштового зв'язку Бориспіль Центру поштового зв'язку № 3 до складання і видачі завідомо неправдивого офіційного документа - поштового відправлення, на якому містився завідомо неправдивий відбиток штемпеля про дату прийняття та пересилання до Бориспільського міськрайонного суду Київської області зазначеної апеляційної скарги прокурора (частина четверта статті 27 і частина перша статті 366 КК).

Ухвалою судді судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду м. Києва від 17 квітня 2015 року апеляційну скаргу ОСОБА_2 на вказаний вирок повернуто заявнику з огляду на те, що вона подана особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 липня 2015 року відмовлено у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою ОСОБА_2 на ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 17 квітня 2015 року у зв'язку із законністю та обґрунтованістю рішення апеляційної інстанції.

У заяві ОСОБА_2 просить переглянути зазначене рішення касаційного суду і посилається на пункт 2 статті 445 КПК. Вважає, що касаційний суд по-різному тлумачить положення норм статті 7, частини шостої статті 9, частин першої та другої статті 24 і частини четвертої статті 394 цього Кодексу, які гарантують право на перегляд судом вищого рівня вироку суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді. Зазначає, що касаційний суд, а так само апеляційна інстанція відмовили йому в реалізації права на перегляд вироку Печерського районного суду м. Києва від 4 березня 2015 року щодо ОСОБА_4, яким визнано винуватим працівника прокуратури у пособництві судді місцевого суду у постановленні завідомо неправосудної ухвали про звільнення ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання. Матеріали справи щодо судді, який ніби апriori ухвалив завідомо неправосудне рішення, виділено в окреме провадження. Сам він, безіменно вказаний у вирокі як суддя, не брав участі у судовому розгляді справи щодо ОСОБА_4, хоча є суддею місцевого суду, який ухвалив рішення про звільнення ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання. Таким чином, стверджує заявник, вочевидь зрозуміло, що обвинувальним вирокіом щодо ОСОБА_4 по суті створено преюдицію, якою, всупереч презумпції невинуватості, встановлено факт ухвалення завідомо неправосудного рішення саме ним - суддею ОСОБА_2

На підтвердження неоднаковості у правозастосуванні судом касаційної інстанції зазначених у заяві норм кримінального процесуального права ОСОБА_2 долучає копію ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 березня 2015 року, в якій недотримання апеляційним судом цих самих положень кримінального процесуального закону стало підставою для скасування ухвали і направлення справи на новий апеляційний розгляд. Касаційний суд, посилаючись на статті 7, 9, 24, 394, 438 КПК, визнав хибним рішення апеляційного суду про повернення у зв'язку із поданням неналежною особою апеляційної скарги захисника ОСОБА_6 в інтересах ОСОБА_7 на вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 24 квітня 2014 року щодо ОСОБА_8, засудженого за сприяння (пособництво) ОСОБА_7 як службовій особі в одержанні неправомірної вигоди. При цьому суд касаційної інстанції в ухвалі зазначив, що позбавлення права захисника ОСОБА_7, який

хоча і не засуджений оскаржуванним вироком, проте в якому констатується його співучасть із ОСОБА_8 у вчиненні інкримінованого злочину, суперечить вищезазначеним положенням кримінального процесуального закону щодо гарантій доступу до правосуддя.

ОСОБА_2 наполягає на скасуванні касаційної ухвали щодо ОСОБА_4 і направленні справи на розгляд до суду касаційної інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, заявника та його адвоката, які підтримали заяву, прокурора, який заперечував проти задоволення заяви, перевіrivши матеріали кримінального провадження та матеріали, додані до заяви, обговоривши зазначені в ній доводи, Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України (далі - Суд) дійшла висновку про таке.

1. Зіставлення правових позицій касаційної інстанції щодо застосування положень частини четвертої статті 394 КПК, висловлених в оспореному рішенні і рішенні, наданому для порівняння, дають підстави стверджувати, що ця норма права застосована неоднаково (порізно). В одному випадку касаційний суд визнав за «іншою особою» право на перегляд вироку, що стосувався її прав, свобод чи інтересів, судом вищого рівня, гарантоване статтею 24 цього Кодексу, хоча така особа і не брала участь у судовому розгляді (не була учасником судового засідання), і в такий спосіб по суті поширив на неї гарантії, передбачені статтею 394 цього Кодексу, — право «іншої особи» на апеляційне оскарження судового рішення, а в іншому випадку ці самі норми права касаційний суд витлумачив інакше і право такої особи на перегляд судом вищого рівня судового рішення, що стосується її прав, свобод та інтересів, не визнав.

Відмінність (неоднаковість) у застосуванні однієї і тієї самої норми права, передбаченої КПК, що потягло ухвалення оспореного рішення, яке за своїм правовим змістом різниться з рішенням, наданим для порівняння, дає змогу провадити перегляд справи по суті заявлених у зверненні вимог на предмет законності та обґрунтованості оспореного рішення (підстава: пункт 2 статті 445 цього Кодексу).

2. Суду належить проаналізувати, чи неоднакове застосування касаційним судом норм статей 24 і 394 КПК є наслідком їх неточного розуміння (тлумачення), що автоматично може потрапляти під дію статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з огляду на перешкоди у праві доступу до правосуддя.

3. Суд зазначає, що окрім норм статті 7, частини шостої статті 9, частини першої та другої статті 24, частини четвертої статті 394 КПК, які призначені гарантувати доступ до правосуддя, цей основоположний принцип верховенства права гарантує Конституція України (частина друга статті 55, пункт 8 частини третьої статті 129).

Поняття «забезпечення права» за своїм змістом є більш широким поняттям, ніж поняття «право», яке використовується у главі 31 КПК, бо воно передбачає, крім самого «права», ще й гарантований державою механізм його реалізації. Забезпечення права на апеляційне і касаційне оскарження включає як можливість оскарження судового рішення, так і обов'язок суду прийняти та розглянути подану апеляцію чи касацію.

Конституція України, яка має найвищу юридичну силу, гарантує реалізацію права на оскарження у більш широкому розумінні, ніж у главі 31 КПК, кореспондується із положеннями статті 24 КПК й розширює коло учасників судового процесу, яким забезпечується конституційне право на оскарження судових рішень.

4. Офіційне тлумачення конституційних положень здійснюється Конституційним Судом України, який у цілій низці своїх рішень висловив правову позицію щодо права на оскарження судових рішень та доступу до правосуддя, згідно з якою кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку; суд не може відмовити у правосудді, якщо особа вважає, що її права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх

реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод; відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке, згідно зі статтею 64 Конституції України, не може бути обмежене (пункти 1, 2 резолютивної частини Рішення від 25 грудня 1997 року № 9-зп, абзац 7 пункт 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року № 11 - рп/2012).

Право на оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій є складовою конституційного права особи на судовий захист. Воно гарантується визначеними Конституцією України основними засадами судочинства, які є обов'язковими для всіх форм судочинства та судових інстанцій, зокрема забезпеченням апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом (пункт 8 частини третьої статті 129) (пункт 3.2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11 - рп/2012).

Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007).

Отже, конституційний принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду гарантує право звернення до суду зі скаргою в апеляційному чи в касаційному порядку, яке має бути реалізоване, за винятком встановленої законом заборони на таке оскарження.

Наведене переконує Суд у тому, що відсутність «інших осіб» у вичерпному переліку суб'єктів оскарження, передбаченому статтею 394 КПК, за умови, що судові рішення стосуються їх прав, свобод та інтересів, не є перешкодою у доступі до правосуддя та звернення до суду вищої інстанції, що передбачено частиною другою статті 24 цього Кодексу.

5. Відповідно до цієї норми закону кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому цим Кодексом. Також гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосуються прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому цим Кодексом, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

6. Стосовно розглядуваної справи, виходячи із зазначених положень, ключовим є з'ясування, чи насправді вирок щодо ОСОБА_4 стосується інтересів ОСОБА_2 тією мірою, що надає останньому, згідно із частиною другою статті 24 КПК, право оскаржити його до вищих судових інстанцій.

7. Обгрунтовуючи своє право на оскарження судових рішень, заявник посилався на те, що зміст вироку недвозначно стверджує про його співучасть, зокрема, із засудженим ОСОБА_4 у постановленні завідомо неправосудної ухвали про звільнення засудженого ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі у зв'язку з хворобою, і у такий спосіб створює преюдицію та усупереч презумпції невинуватості встановлює його винуватість у вчиненні зазначеного злочину.

8. У доктрині права преюдиції - це загальні положення (правила), в силу яких особа, яка здійснює оцінку доказів, і суд при постановленні вироку вправі вважати встановленими обставини, які мають значення для вирішення кримінальної справи. Преюдиційні факти не потребують повторного чи додаткового дослідження. Факт преюдиції розцінюється суддею як безспірний, встановлений компетентним органом і як такий, що спрощує оцінку даних.

Водночас у статті 90 КПК зазначено, що рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили і ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами,

згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, має преюдиційне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів.

9. Констатуючи у вирокі щодо ОСОБА_4 його винуватість у вчиненні, крім іншого, пособництва шляхом усунення перешкод у постановленні суддею, щодо якого матеріали виділено в окреме провадження, завідомо неправосудної ухвали про звільнення засудженого ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі у зв'язку з хворобою, що спричинило тяжкі наслідки, суд першої інстанції фактично зробив висновок про те, що суддею постановлено завідомо неправосудне судове рішення.

При цьому відсутність у вирокі вказівки на прізвище судді не означає неможливість його ідентифікації. Так, відповідно до частини другої статті 2 Закону України від 22 грудня 2005 року № 3262-IV «Про доступ до судових рішень» усі судові рішення є відкритими та підлягають оприлюдненню в електронній формі не пізніше наступного дня після їх виготовлення і підписання.

Згідно із пунктом 1 частини третьої статті 7 цього Закону знеособленню не підлягають прізвища та ініціали суддів, які ухвалили судові рішення.

Отже, посилання у вирокі на ухвалу про звільнення засудженого ОСОБА_5 від подальшого відбування покарання у виді позбавлення волі у зв'язку з хворобою одночасно ідентифікує особу судді, який її постановив. З огляду на це висновок у вирокі щодо ОСОБА_4 про сприяння ним у постановленні завідомо неправосудного судового рішення щодо ОСОБА_5 є констатацією винуватості судді ОСОБА_2 у постановленні такого рішення.

Така преюдиція щодо винуватості судді у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 375 КК, не лише входить в колізію з нормами КПК щодо вільної оцінки доказів, а й суперечить передбаченим статтею 7 КПК загальним засадам кримінального провадження, зокрема верховенству права, законності, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Натомість міжнародні стандарти у галузі судочинства послідовно стверджують про неприпустимість нехтування презумпцією невинуватості та правом на справедливий судовий розгляд.

Так, відповідно до частини другої статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, частини другої статті 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, частини першої статті 11 Загальної декларації прав людини кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

10. За таких обставин очевидним є те, що ОСОБА_2, хоча і не був визнаний учасником кримінального провадження щодо ОСОБА_4, вправі захищати свої права, свободи та інтереси, яких стосується вирок у даному провадженні, шляхом звернення до апеляційної інстанції з його оскарженням.

Цей висновок відповідає і змісту статті 2 Протоколу №7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій зазначено, що кожен, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, має право на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесення йому вироку.

11. Аналогічна правова позиція висловлена касаційним судом в ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 березня 2015 року щодо ОСОБА_8, яку ОСОБА_2 долучив до своєї заяви як приклад неоднакового застосування окремих норм права. У цьому рішенні суд касаційної інстанції з посиланням на

вищезазначені положення кримінального процесуального закону щодо гарантій на доступ до правосуддя визнав помилковим рішення апеляційного суду про повернення у зв'язку із поданням неналежною особою апеляційної скарги захисника ОСОБА_6 в інтересах ОСОБА_7 на вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 24 квітня 2014 року щодо ОСОБА_8, засудженого за сприяння (пособництво) ОСОБА_7 як службовій особі в одержанні неправомірної вигоди, який хоч і не засуджений вказаним вирок, однак у ньому констатується його співучасть із ОСОБА_8 у вчиненні інкримінованого злочину.

Наданий приклад є належним та таким, що підтверджує право особи на перегляд судом вищого рівня вироку, якщо він стосується його прав та інтересів, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

12. Отже, стосовно кримінального провадження щодо ОСОБА_4 постановлений за результатами угоди про визнання ним винуватості вирок стосується прав, свобод та інтересів ОСОБА_2, який на цій підставі, реалізуючи своє конституційне право та керуючись загальними засадами кримінального судочинства, в тому числі пунктами 1, 2, 10, 17 статті 7, частини шостої статті 9, частин першої та другої статті 24 КПК, вправі звернутися до суду вищої інстанції з оскарженням цього судового рішення.

Дотримання вказаних засад є гарантією реалізації права на доступ до правосуддя, а їх нехтування означає, що судові рішення про відсутність у заявника права на звернення з апеляційною скаргою постановлено без дотримання вимоги справедливості судового розгляду, приписів статті 370 КПК щодо законності та обґрунтованості судового рішення, що є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закон і підставою для його скасування.

Отже, у цій справі Суд констатує неправильне застосування касаційним судом норм, передбачених пунктами 1, 2, 10, 17 статті 7, частини шостої статті 9, статті 24, частини четвертої статті 394 КПК, у зв'язку із обмеженням права ОСОБА_2 як особи, прав, свобод та інтересів якого стосується вирок на підставі угоди між прокурором та обвинуваченим ОСОБА_4, на його апеляційне оскарження, у зв'язку із чим і відповідно до пункту 1 частини першої статті 438, частини першої статті 412 цього Кодексу належить скасувати ухвалу касаційного суду, а справу направити на розгляд до суду касаційної інстанції, оскільки касаційний перегляд по суті у цьому провадженні не відбувався у зв'язку з відмовою у відкритті касаційного провадження.

Керуючись статтями 453, 454, 455 Кримінального процесуального кодексу України, Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

Заяву ОСОБА_2 задовольнити.

Ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 липня 2015 року у справі щодо ОСОБА_4 про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою ОСОБА_2 на ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 17 квітня 2015 року скасувати, а справу направити на розгляд до суду касаційної інстанції зі стадії вирішення питання про відкриття провадження.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, крім як на підставі, передбаченій пунктом 4 частини першої статті 445 Кримінального процесуального кодексу України.

Головуючий :

О.Т. Кузьменко

Судді:

С.М. Вус В.Ф. Пивовар

Л.Ф. Глос Б.М. Пошва

В.В. Загодний А.І. Редька

Г.В. Канигіна В.Ф. Школярів

М.Р. Кліменко